

V. НА ДОПОМОГУ ПРАКТИКУЮЧИМ ЮРИСТАМ

Погорецький М. А.,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Гринюк В. О.,
доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Старенький О. С.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

**щодо доктринального тлумачення змісту
статей 36 та 284 Кримінального процесуального
кодексу України, зазначених у листі керівника
Головного підрозділу детективів НАБУ
від 27.02.2018 р.**

У листі за підписом керівника Головного підрозділу детективів НАБУ А. Калужинського від 27 лютого 2018 р. висловлене прохання надати доктринальне тлумачення положень статей 36 та 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) в частині розмежування повноважень

слідчого і прокурора на прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

Уважно ознайомившись із запитаннями, вказаними у запиті, обґрунтовуючи свою позицію нормами Конституції України, КПК України, інших законодавчих актів, вважаємо за необхідне зазначити наступне.

1. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 131¹ Конституції України, в Україні діє прокуратура, яка здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» до функцій прокуратури відноситься нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Частина 2 ст. 36 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) конкретизує вказані вище правові норми Основного Закону держави та профільного Закону, визначаючи, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Визначення досудового розслідування наведено у п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України. Згідно з положеннями вказаної норми досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

В результаті системного аналізу зазначених норм доходимо висновку, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва протягом усього досудового розслідування, яке починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

2. Пунктом 9 ст. 36 КПК України передбачено повноваження прокуро-

ра, який під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням уповноважений за наявності законних підстав приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування.

Підстави для закриття кримінального провадження чітко передбачені ч. 1 ст. 284 КПК України. Слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження в разі наявності підстав, передбачених ч. 1 ст. 284 КПК України. При цьому прокурор, виконуючи вказані вище вимоги Основного Закону держави – Конституції України – зобов'язаний, за наявності законних підстав, закрити кримінальне провадження на будь-якому етапі досудового розслідування. Таким чином, Конституція України та КПК України не містять законодавчих норм, які б обмежували прокурора у здійсненні нагляду за додержанням законів органами досудового розслідування виключно після повідомлення особи про підозру.

3. Законодавець, визначаючи у абз. 1 ч. 4 ст. 284 КПК України процесуальну форму прийнятого процесуального рішення про закриття кримінального провадження – постанову слідчого або прокурора, відповідно, в подальших абзацах ч. 4 ст. 284 КПК України викладає особливості закриття кримінального провадження залежно від суб'єкта кримінального провадження. Так, норма абз. 2 ч. 4 ст. 284 КПК України обмежує повноваження слідчого щодо закриття кримінального провадження не тільки підставами, за наявності яких слідчий може закрити провадження (вони передбачені п.п. 1, 2, 4, 9, 10 ч. 1 ст. 284 КПК України), а й такою обов'язковою умовою, як відсутність в даному кримінальному провадженні осіб, щодо яких було здійснено повідомлення про підозру. За умов наявності у кримінальному провадженні осіб, яким було повідомлено про підозру, повинна бути застосована норма абз. 3

ч. 4 ст. 284 КПК України, яка наділяє відповідними повноваженнями прокурора. Водночас дана норма жодним чином не може обмежувати конституційних повноважень прокурора щодо здійснення організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням і до моменту повідомлення особі про підозру у кримінальному провадженні.

На нашу думку, під час тлумачення положень ч. 4 ст. 284 КПК України щодо розмежування компетенції між прокурором і слідчим щодо закриття кримінального провадження слід виходити із ідеології самого КПК України, яка спрямована на дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного. Законодавець відповідно до абз. 2, 3 ч. 4 ст. 284 КПК України передбачив гарантії від незаконного закриття кримінального провадження в тих випадках, коли особі вже повідомлено про підозру, надавши право закрити кримінальне провадження виключно прокурору. Буквальне тлумачення ч. 4 ст. 284 КПК України, яке полягає в суворому розподілі компетенції прокурора та слідчого щодо закриття кримінального провадження (неможливість закриття кримінального провадження прокурором у випадку, коли жодній особі у кримінальному провадженні не повідомлено про підозру), може зумовити складнощі у правоза-

стосовчій практиці. Наприклад, прокурор чи слідчий, виходячи із буквального тлумачення ч. 4 ст. 284 КПК, не можуть закрити кримінальне провадження у випадках, якщо потерпілий, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення до повідомлення особі про підозру (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України).

Підсумовуючи викладене, можемо зробити такий узагальнюючий висновок. Відповідно до абз. 1 ч. 4 ст. 284 КПК України встановлено загальне правило, відповідно до якого слідчий, прокурор вправі закрити кримінальне провадження за наявності для цього підстав, що зазначені в ч. 1 ст. 284 КПК України, прийнявши постанову про закриття кримінального провадження. До компетенції слідчого віднесено закриття кримінального провадження під час досудового розслідування виключно з підстав, що передбачені п. 1, 2, 4, 9, 10 ч. 1 ст. 284 КПК України, за умови, якщо в такому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлено про підозру. До компетенції прокурора віднесено закриття кримінального провадження з будь-яких підстав, зазначених у ч. 1 ст. 284 КПК України, незалежно від наявності факту повідомлення особі про підозру під час досудового розслідування.